

עין הקורא

מיטציל

בעלת "חלף עם הרוח" הלכה בדרך כלל הארץ. המספרת האמריקנית מיטציל מתאהבת במוזיקה מודרנית. מותה נא לה כחור תוצאה מתאונת דרכים. כולנו ראינו את הסרט "חלף עם הרוח". מעטים אף קראו את הספר הזה.

שתי נשים ספרות הקדישו עטן לב עית הכושים, אשר במדינות הדרומיות שבצפון אמריקה. ביטציל סטאה, בעלת "אוהל הדוד תום", ומיטציל בעלת "חלף עם הרוח", כמדומה לנו ולינקולן בכבודו ובעצמו החבטא על הספר של ביטציל סטאה, אשר גרם למלחמה הנוראה בין המדינות הצפוניות והדרומיות של ארצות הברית, זה כוחו של ספר! כל גדול בכוחה של המלה המודפסת. וביי חוד בני הדור הזה... במובן אמנותי לאוהל הדוד תום" הוא ספר מסופק עד למאור. ספר אשר ערכו האמנותי הוא במדרגה שלישית, רביעית, והנה צא וראה את השפעתו הציבורית... ולהבדיל מאור ה"ל הדוד תום", — "מיין קאמפף"...

הבעיה היא אחת באוהל הדוד תום" ו"חלף עם הרוח". הבעיה היא בעית הכושים העבדים. הספר הראשון נכתב "בשעת מעשה" והשני "לאחר מעשה" והנה פתרון הבעיה הוא. מנוגד ביטציל סטו ניגשה לפתרון בעית הכושים העבדים לפי הרוח הליברלית של המהצית הראשונה למאה ה"ט. כל האנשים הם שווים וחסל. גישתה של מיטציל היא הפוכה. היא חוזרת רומנטיקה כלפי ה"תורה הלבנה", כלפי האזונים שבי דרום. ספרה של מיטציל הוא בעל ערך אמנותי גדול פי כמה מספרה של ביטציל סטאה מציגתו. ספרה של מיטציל נכתב ספר השני על הראשון. הענין אינו כה שטו והפתרון אינו כה קל, כפי שביטציל רטאו מציגתו. ספרה של מיטציל נכתב לאור המציאות של הכושים המשוחררים, לאור המציאות של המדינות הדרומיות, אשר אינן יכולות להכריא לאתר המלחמה הנוראה. מיטציל אינה מתארת את העבדות כתופעה נוראה. היא מתארת את הכושים שלא ידעו מה לעשות בי חופש שלהם. היא מתארת את פריחת מדינות הדרום מחוץ יחסית הרמוניה בין האזונים. לבין העבדים. היא מתארת את מלחמת האחים הנוראה. היא מתארת את החורבן של המלחמה ואת החורבן

שנשאו המנצחים עם נצחונם... אכן גם ביטציל סטאה נולדת תמונות איריליות ביחסים בין האזונים הלבנים לבין עבדי דיהם השחורים. אדיליה אינה חסרה כי תוך חוכה של הטרגדיה. מיטציל מש" תדלת להוכיח, שלכוישים היה נוח במצב העבדות שלהם, לעומת העבדים היא מתארת את האריסטוקרטיה הדרומית מי זה ואת ספסרי המלחמה היינקים, שבאו מהצפון. האריסטוקרטיה הדרומית הו? הן היא נתנה את גדולי המדינאים של ארה"ב, את מייסדיה, עם ושינגטון, ג'פרסון בראשם. מיטציל מציגה את ה" בעיה, כי הריאליזמוס הנשי המיוחל במינו. והפתרון אינו ניתן ברוח הדעות המקובלות, הוולות...

מ. סיקו

הוא אחד משושלת הסופרים העבריים, אחד משושלת "סמילנסקי". שמו של מ. סיקו מהנוסס שכב אחד עם משה סמיר לנסקי — הראש והראשון של השושלת. שכם אחד. עם ז"ס ועם מ. יזהר, — ה" בנימין שבשושלת כולה.

שושלת סמילנסקי מקורה באוקראינה. ברם, כתיבתם מוקדשת לחיים בארץ. יוצא מן הכלל הוא מ. סיקו, אשר כתיבתו מוקדשת למולדת הפיסית שלו. שני קבצי הסיפורים שלו מוקדשים האחד לחיי גלות אוקראינה בשנים כתיבונן ומשנהו — לשנות הפורעניות של גלות זו בזמן מלחמת האזרחים הרוסית.

מ. סיקו הוא משוררה של העיירה ה" אוקראינית. בניגוד לחברותיה הצפוניות, שברייסן וליטה, הרי העיירה האוקראינית אינה למדינה. אלא חסידות ויותר עממית. עיירה זו חוזרת אמונת תורה סיקו מתארה עוד-טרם עלות הכורת עליה וטרם שנתגלו הבקיעים הפנימיים בתוך תוכה:

סיקו הוא משוררה של החסידות הא"י קראינית. הן בארץ זו עמדה עריסתה של החסידות. משני נושאי חסידות ארץ זו המפורסמים ביותר בספרות החסידיה החילונית הם רבי לוייצחק מברדי צ"ב ורבי נחמן מברסלב. סיקו הוא משורר ררה של ה"נחמנציקים", כת חסידית זו סגד לא לרבי חי, אלא לרבי מה, שלא השאיר יורש אחריו. וחסידי הרבי המת היו חוזרים פולחן של "מה נאה אילן זה" ופולחן העליה לקבר רבם, אשר באומאן.

אומאן... זו העיר שמוניטין יצאו לה בטבח גונטה וזלזניאק ישרו... ושכם אחד עם אומאן, הכפר שיבוטובה, שהי תה אחרות המ"ל ישרו ואשר בה חי רבי נחמן משיבוטובה, ראש חסידות רבי נחמן מברסלב, משיבוטובה נפתחה ה" עה במצמד גזירת ת"ח וכעבור פחות מק"ן שנה טבח אומאן וכעבור עוד ק"ן שנה הטבח הגדול בשנות מלחמת האזרחים. שנים כתבו ותיארו את גזירת תרע"ט באוקראינה. רחל פייגנברג ומ. סיקו. האחרון בקובץ "אבן חזק". כאן מתגלה מ. סיקו ככרוניקה, כמשיח לפי תומו. אינו מתמרמר, אינו "יוצא מן הכלים". אלא מרצה את הדברים בצורה סיפורית. הוא ממעט לספר על הרוצח חיפה, אלא על-הנרצחים, והסערה אוחלת את כולם. אדישותם של גויים איטלי גנטיים מזה ואי אדישותה של איטלי גנציה יהודית, אשר יצאה מכלל ישראל ואשר התעוררה בה הנקודה היהודית, האסון מעורר את הסולידריות הכללית. דת. סיקו מוצא חסיד אומות העולם בדמותו של כפרי פשוט בתכלית הפש" טות.

צנועה היא הירושה הספרותית של מ. סיקו. תשיבותה לא בחזירת לפני ולפנים של נפש האדם, כמלאך מזה וכי חיה מזה. הירושה הספרותית של מ. סיקו יש בה מן "המום העודה". היא דנה על גלות ישראל אחת עסיסית, דש" נה, אשר גדלה סמוך ללוע הר הגעש ובהתפרץ ההר, אבדה גלות זו, ולא רק זו...

מאיר וילקנסקי

השם הזה שוב אינו ידוע לקהל הרחב של הקוראים. זה עשרות בשנים, מאז תום המלחמה הקודמת, ומאיר וילקנסקי נסגר בדי אמותיו הפרטיות, והן בעשר השנים, שהיו את תקופת "העליה ה" שניה" היה מאיר וילקנסקי אחד המספי

לים המרכזיים של הישוב ושמר וישא בנשימה אחת כמעט יחד עם ש. בן ציון, י. ה. ברנר, א. ראובני. הסיפורים שלו "בחר", "באר חפרנו" ועוד, מתארים את חיי "העליה השנייה", כשם שהיים אלה מתוארים ב"בין מים למים" לברנר, באיריליות של ד. שמעוני ו"על יד הקיר" לראובני. מאיר וילקנסקי היה המספר של העליה השנייה, כשם שאחרי יצחק, שהיה ידוע בפסודונים, א. ציוני" היה הפובליציסט שלה. אמצעי הביטוי של מ. ו. הם דלים. הוא לא העמיק לטרגדיה של התקופה, כשם שעשה זאת ברנר, ראובני, כמעט והוא מוסר את החיים בצורה אידיאלית, ואם מישהו מאד תנו רוצה להבין את מהלך הרוח של התקופה, הרי שעליו לפנות, בין היתר, לירושה הספרותית הצנועה של מ. ו. היתה זאת ירושה צנועה הן בכמות והן באיכות. האופק הרוחני הוא צר ביותר. המספר מ. ו. נשכה כבר באייו. מה שהיה לו להגיד, זאת אמר בחצי תריסר (לכל היותר!) של סיפוריו, — מוקדשים לתיאורי ההווי של הפועלים בארץ בתקופת העליה השנייה. לפני שנים אחדות פירסם סיפור אוטוביוגרפי, מוקדש להוי העיירה הליטאית, אבל היה זה נסיון ספרותי שלא הצליח. מ. ו. יתי פוס את מקומו הצנוע בספרות הארצישראלית הצנועה בתור מתאר החיים בתקופת זמן מסוימת. והרוצה להדור ל" חיי "העליה השנייה" יצטרך לפנות לסיפוריו של מאיר וילקנסקי.

אהבת התורה

ספרו של הרב שלמה יוסף וויין "המועדים בהלכה", הופיע בהוצאת "ביתן הספר" במהדורה שניה ומורחבת. ספר זה זכה לשתי הוצאות במשך זמן קצר בערך. לאו כל ספר זוכה לכך ומכל שכן ספר תורני.

הספר מורכב מאמרים מאמרים. הרב המחבר, רש"י וויין, מפגין כאן את תכונותיו הרוחניות התרומיות. הוא אחד מהרבנים המעטים של הדור, הכותב בי לשון שהקורא "ירוך בו". אין בעברית של רש"י וויין מן העלגילישון הרבנית הסיפוטית. עד כאן "הלבוש", "הקליפה" ומה שנוגע ל"גרעין", "לתוך", הרי כאן מפגין הרב המחבר שלנו את ה"סיני" שבו, את הבקי, את הפשוט. ולא יהיה מצדנו שמך של הגומה, באם נציין ב"רש"י וויין ניצוץ של רמב"ם בצורה בה הוא מגיש לקורא, וניצוץ של רש"י בפשטותו, עממיותו, אהבת ישראל ואהבת התורה החמימה שבו.

רש"י וויין הוא איש ההלכה. זו הקפדנית, היבשה, לכאורה, וראה פלא, הוא יודע לעטוף את ההלכה הזו בצעיף קל של אגדה.

אכן, כתיבה חמה, כספר "המועדים בהלכה" בכוחה לקרב לתרבות ישראל המסורתית, הגלותית, התלמודית, את כל אלה, אשר התרחקו כך או אחרת.

מצבה-ספר

לפני כחמישים שנה שר ח.נ. ביאליק, יש ערים נכחנות בתפוצות הגולה... אבל מה שהיה "יש" למני חמישים ואף לפני עשרים ופחות מזה שנים, הרי עכ" שיו על-כך יאמר: "היו ערים נכח דות בתפוצות הגולה". היו ואינן.

בשנים האחרונות נודעים בני עיר, עיי" רה ואף מחוז (עולי והלין, למשל) ומ ציבים מצבה בדמות ספר למקום מולדתם הפיסי, שנה שנתיים לפני עלות הכור רת הוציאו יוצאי פינסק באמריקה ספר רב-הכמות, מוקדש לעיר מולדתם, לרגל מלאות אלף שנה (לפי חשבונם) לקיומה. הספר הופיע באידיש ובהודור רב, כי הרהבה של אמריקה. אכן הגדילו יוצאי לאתו ב"ב"ס" "הספר זכרון" לעיירה מולדתם, אשר בפולסטייה-רייסיין. הספר הופיע בתי"א, חלקו בעברית וחלקו באידיש. השתתפו בו חלק כחלק יוצאי לאי חוביץ, שעלו ארצה מזה ואשר הגרו למדינות עבר הים מזה. לאחוביץ לא היתה סתם עיירה, לאחוביץ היתה שם ובר. עיירה בה שכן אדמור, עיירה בה מלכו רבנים, עיירת מולדתם של יוסף בוסל, הרב יחיאל מיכל טוקצ'נסקי, הרב ר' נחמן שלמה גרינשפן ראש הישיבה בלונדון, ד"ר אביגדור גרינשפן, לוי בן (הסוף בעמוד 7)

פכים קטנים

אל יטעה הקורא לחשוב שאני כושר בלמדנותו ובבקיאותו המדעית של הפרופ. ק. — אני כופר בכוח שיפוטי. הפרופ. ק. צנא דמלי ספרי ובמקום שהוא בא להאיר את מסורותינו הקדומות על ידי השוואת ממסורות האכדים, האשורים, השומרנים, הצינונים, היוונים מאלפים-ביאוריו ויש בהם ענין לעוסק בתולדות קדם, סוג אחר של ביאוריו בהבחינת יישר העקוב, עליהם יאמר: מעשה להוציל, ויש ביאורים המעלים על הדעת אותו מגיד שהביא פטוק ואמר: אם הדברים פשוטים בעיניכם, הנה אר חזיקים-מעט מהשכל הישר. למשל הפרק ב"ר. נפתח כך: "ואלה תולדות בני גח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול". היש מה קשה בפסוק הזה? כל שאינו מעמיק כמו מפרשנו זה-מניה כי להלך תבואנה ידעות על צאצאיהם של שלושת בני נח: שם חם ויפת (ואינו טועה בזה), אולם הפרופ. ק. מ"י שה: למה כתוב "תולדות בני נח"? הלא שם חם ויפת הם בני נח ולא תולדות בני נח (406). התירוץ הוא: "כשלושת השמות באים בפני עצמם" (לענין חומר-השמות) והכוונה באמת לתולדותיהם. פשיטא!

הפרופ. ק. מחלק את השמות הנזכרים בברי" ל"מושגים גיאוגרפיים" ול"שמות עמים או שבטים (101, 108) ונותן סימנים לברורים להכירם: אם השם כתוב בלשון יחיד הוא "מושג גיאוגרפי" ואם ברבים — שם עם או שבט. למשל אלישה ותרשיש" שהם בודאלי מושגים גיאוגרפיים; ולעומתם כתיים - ודוונים, שהם עמים או שבטים". "כיוצא בזה... בפס"ט"ו ואילך: וכנען ילד את ציין בכורו ואת חת ואת היבסי ואת הא"י מורי ואת הגרגשי וגו' צידון הוא שם עיר והשמות שאחריו הם שמות עמים או שבטים" (101). מה טעם ההפליה הזאת? הלא השמות שאחרי צידון גם הם כן בלשון יחיד, וזאת אומרת — גם הם מושגים גיאוגרפיים. ואם הם שמות עמים או שבטים? גם צידון שם עם?

והחור" (שופר, 7, ד). גם כפי הזמרום הצינונים הם עם, וכך דעת חוקרים רבים בני זמננו ועיי' לאחרונה, קרש ד. גורדון Ugaritic Literature 1949: "הצינונים אינם רק יושבי צידון כי אם כל הפניקים הדרומיים" (3). ומה דינם של ישראל וארם — מושגים גיאוגרפיים או עמים? ומה דינה של אל אותה החלוקה המדעית על פי לשון יחיד ולשון רבים?

(1) ואמנם במקרא צידון, צינונים, ציר ווני (מצד זה משמען של כל שלוש הציריות אחת היא) שם עם ולא רק שם עיר: "כל יושבי ההר... כל צינונים" (יהוה, י"ג, 6); "וכל הכנעני והצידוני